

Johan Hallberg

Ställ om för framgång

– med hälsofrämjande processer som drivkraft för miljömål och hållbar utveckling

Denna kortversion av *Ställ om för framgång* orienterar läsaren i ämnet men rymmer även frågor att reflektera över. I presentationen av *Sju landmärken för hälsa och hållbar utveckling* följer dessutom en del arbetsfrågor med som gör att materialet är lämpligt att använda för t.ex. verksamhetsutveckling.

Om RUS

RUS står för Regional Utveckling och Samverkan i miljömålssystemet och svarar för gemensamma uppgifter och samordning i det regionala miljömålsarbetet, särskilt mellan länsstyrelserna och Skogsstyrelsen på regional nivå, men också andra berörda parter, framför allt nationella myndigheter och kommuner samt SKL.

Viktiga delar av arbetet är:

- miljömålsens integrering och användning i åtgärdsarbetet,
- regional årlig uppföljning, indikatoruppdateringar och fördjupad utvärdering,
- utveckling av miljömålsuppföljning och miljöinformationsförsörjning,
- revidering av regionala mål,
- information, kommunikation och gemensamma arrangemang.

RUS finansieras av anslag via Naturvårdsverket.

För mer information om RUS hänvisas till

www.rus.lst.se.

Titel: *Ställ om för framgång – med hälsofrämjande processer som drivkraft för miljömål och hållbar utveckling*

(består av del 1 En guide, del 2 En fördjupning och Kortversion)

Utgivare: RUS (Länsstyrelserna i samverkan) och Landstinget Dalarna, mars 2017

Författare: Johan Hallberg, Landstinget Dalarna

Layout: Mimmi Fhors

Omslag: Illustrationer av Sveriges miljömål (ill. Tobias Flygar), Folkhälsopolitikens målområden, FN:s globala hållbarhetsmål och Sju landmärken för hälsa och hållbar utveckling (ill. Ania Witwitzka).

Rapporten kan laddas ner från Länsstyrelsen Dalarnas webbplats: www.lansstyrelsen.se/dalarna/publikationer.

Eller från RUS webbplats: www.rus.lst.se

Den kan även beställas från Länsstyrelsen Dalarna, telefon 010 22 50 000.

Rapportnummer: 2017:04

Ingår i serien Rapporter från Länsstyrelsen i Dalarnas län, ISSN: 1654-7691.

Ställ om för framgång –

med hälsofrämjande processer som drivkraft för miljömål och hållbar utveckling

Materialet består av tre separata delar:

Del 1. En guide

Del 2. En fördjupning

Kortversion med reflektionsfrågor

Projektägare:

Magnus Eriksson, RUS

Projektledare och författare:

Johan Hallberg, Landstinget Dalarna

Deltagare i projektgruppen:

Ann-Margrethe Iseklint, Umeå kommun

Per Hänström, Umeå kommun

Maria Nilsson, Landstinget Västerbotten

Ursula Furtig, Ludvika kommun

Bo Staaf, Ludvika kommun

Margareta Bolmgren, Borlänge kommun

Per-Albin Dahlström, Borlänge kommun

Eva Mikaelsson, Länsstyrelsen i Västerbotten

Marie Vallin, Länsstyrelsen i Västerbotten

Våra samhällen befinner sig, som alltid, i förändring. Stora processer som globalisering, migration och urbanisering omformar hela vår värld. Samtidigt som väldigt många får det bättre pågår förändringar som varnar om allvarliga konsekvenser av den pågående utvecklingen. Problemen är globala, intimt sammankopplade och rör sådant som miljö och klimat, människors livsvillkor och det ekonomiska systemet.

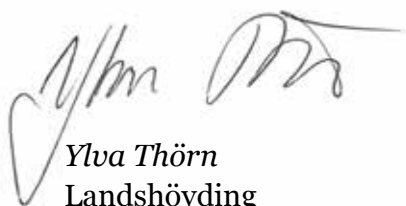
Det blir allt mer angeläget att skapa en bred förankring av innebörden i begreppet hållbar utveckling och att finna vägar genom vilka arbetet för ett hållbart samhälle kan fördjupas och omfatta hela samhället och alla sektorer för att påverka utvecklingen i en mer hållbar riktning.

I detta material lyfter författaren fram ett perspektiv som vi finner är värt att uppmärksamma. Att ta fasta på den kraft som finns i människors vilja att leva bra liv och låta den kraften få komma till sin rätt i det gemensamma bygget av vår gemensamma framtid borde vara en självklarhet. Ett framgångsrikt ledarskap äger förmåga att skapa förutsättningar för välfungerande samverkan och en självklar känsla av delaktighet. Med ett sådant ledarskap ökar förutsättningarna för den sociala sammanhållning som krävs, lokalt och globalt, för att utveckla den gemensamma förmågan att hantera de utmaningar vi står inför tillsammans, lokalt och globalt.

Guiden är ett resultat av projektet *Hälsofrämjande processer som drivkraft för miljömål och hållbar utveckling*. Initiativtagare är RUS, länsstyrelsernas samverkansorgan i det regionala miljömålsarbetet. RUS bidrar med detta projekt till att tydliggöra vikten av helhetssyn – systemsyn – i social och fysisk samhällsplanering för att möjliggöra en integrering av miljömål, folkhälsomål, ekonomiska mål och andra angelägna samhällsmål. Materialet har tagits fram i Dalarna i samarbete med projektdeltagare från Västerbotten och vissa nationella nätverk.

Det är inte vår roll att stå bakom alla förda resonemang och slutsatser i detta material men vi finner resultatet mycket intressant. Det ger verktyg till det praktiska arbetet och inspirerar till handling samtidigt som vi behöver respektera att det representerar ett kunskapsområde som är under utveckling.

Vi vill ändå uppmuntra läsaren av detta material att föra in eller vidare utveckla det presenterade perspektivet i sitt eget arbete och sin egen verksamhet för att på så sätt bli en del av kunskapsutvecklingen och kunskapsspridningen av förståelsen av hälsofrämjande processer och vad de kan betyda för en hållbar samhällsutveckling.

Ylva Thörn
Landshövding
Dalarnas Län

Gunnar Barke
Landstingsstyrelsens ordförande
Landstinget Dalarna

INNEHÅLL

Inledning	4
Ett framgångsrikt samhälle	5
Det hållbara samhället är det framgångsrika samhället	6
Hållbar utveckling är komplext – bejaka det komplexa!	8
Strävan efter välbefinnande är stark – bejaka kraften!	9
Att erkänna den andres behov	10
Ett fåtal basala livsområden förklarar både människors hälsa och samhällets hållbarhet	12
Hälsofrämjande arbete och hälsofrämjande processer	14
Hälsofrämjande som strategi för hållbar utveckling	16
Hälsofrämjande som strategi för styrning och ledning	17
Utifrån samhällets intresse är det därför angeläget att verka för:	18
Framgångsrika samhällen har hög samverkanskompetens	19
Sju landmärken för hälsa och hållbar utveckling	20
Mer kroppsrörelse i vardagen	21
Grönare mat på tallriken	22
Plats för föräldraskapet	23
Plats för mänskliga möten	24
Balansera stressen	25
Närhet till naturen	26
Närhet till kulturen	27
Landmärkesmodellen är ett hjälpmedel	28
Ökad handlingskompetens och ökad acceptans för nödvändiga beslut	29
Litteratur som visar vägen	30
Hållbarhetsfiltret och Hälsosamma livsstilar – två bonusverktyg	31

Ett nytt förhållningssätt

Ställ om för framgång består av tre delar som på olika sätt lotsar läsarna till ett nytt förhållningssätt och ett nytt perspektiv i arbetet för en hållbar samhällsutveckling. Det tar sin utgångspunkt i mänskliga basala behov och vikten av att möta dessa för att kunna bygga ett hållbart samhälle – de hälsofrämjande processerna är centrala.

som omvandlar,

Materialets främsta syfte är att göra arbetet för ett hållbart samhälle mer tillgängligt för många fler (alla). Det sker genom att omvandla det komplexa och abstrakta begreppet hållbar utveckling till något vardagsnära, relevant och universellt. Detta erbjuds via det hälsofrämjande perspektivet.

som öppnar upp,

Ställ om för framgång beskriver det hälsofrämjande perspektivet som en ingång till frågan om hållbar utveckling och hur det möjliggör en integrering av hållbarhetsbegreppets sociala, ekologiska och ekonomiska dimensioner. Det öppnar upp för en bred uppslutning kring viktiga samhällsfrågor.

som förenar flera angelägna mål,

Med hälsofrämjande processer som drivkraft för hållbar utveckling kan FN:s hållbarhetsmål i Agenda 2030, de nationella miljömålen, folkhälsopolitikens målområden och frågan om hållbar tillväxt förenas i ett perspektiv som är allmänt gångbart. Det möjliggör ett inkluderande förhållningssätt som gör att arbetet för en rad angelägna samhällsmål blir tillgängligt på ett helt nytt sätt.

som utvecklar

Hälsofrämjande processer som även främjar miljömål och hållbar utveckling förekommer redan idag i de flesta samhällsfunktioner och sociala sammanhang. Med ökad medvetenhet kring hälsofrämjande processers betydelse för ett hållbart samhälle är det rimligt att vänta sig ökat intresse för att identifiera, förstärka och utveckla dessa processer ytterligare. På detta sätt skapas en god spiral i arbetet för ett hållbart samhälle.

och underlättar arbetet för ett framgångsrikt samhälle.

Hälsofrämjande processer som drivkraft för hållbar utveckling underlättar för framtidens ledarskap, för samling kring gemensamma mål och för en självklar känsla av delaktighet i arbetet för ett framgångsrikt samhälle.

Ett framgångsrikt samhälle

Människan bygger samhällen för att göra livet enklare att leva. Det är rimligt att som samhällsbyggare eftersträva framgång. Frågan är hur framgång ska definieras utan att landa i subjektiva uppfattningar och olika särintressens syn på framgång? Att samhällen kan vara mer eller mindre framgångsrika i sin konstruktion och i vad de åstadkommer står i alla fall helt klart. Vägen till ett framgångsrikt samhälle kan också se väldigt olika ut i olika delar av världen. Det kan finnas flera sätt att lösa samma problem.

Utifrån själva syftet med samhällsbygget kan man säga att ett framgångsrikt samhälle förstärker förmågan hos hela dess befolkning att, genom både individuella och kollektiva ageranden, sträva mot mål som är viktiga i livet. Mot denna bakgrund är befolkningens hälsoutveckling en indikator på kvaliteten i dessa förmågor. Sjukdomsburda och förväntad livslängd är mått som avspeglar de samhälleliga förutsättningarna för hälsa och välbefinnande hos en befolkning. Det är också mått som dels låter sig mätas och följas förhållandevis enkelt och dels är relativt neutrala och okontroversiella att använda för att jämföra olika samhällens grad av framgång.

reflektion

Ett framgångsrikt samhälle förstärker förmågan hos hela dess befolkning att, genom både individuella och kollektiva ageranden, sträva mot mål som är viktiga i livet.

Vilka mål är viktiga i livet?

Det hållbara samhället är det framgångsrika samhället

Samhällets förmåga att stärka sin befolkning att sträva mot mål som är viktiga i livet speglas inte minst i hälsans fördelning i samhället. Är den jämlik eller ojämlig? Internationella organisationer som WHO, IMF, FN och EU konstaterar att skillnader i hälsa mellan grupper är skadliga för samhället och beror på ojämlika men åtgärdbara förhållanden i fördelningen av pengar, makt och andra resurser. Det handlar om resurser som möter upp mänskliga basala behov och som själva samhällsbygget är till för att tillgodose. Det är dels yttre resurser såsom friska ekosystem, en hälsosam livsmiljö, stödjande miljöer, socialt kapital och ekonomiska resurser dels inre resurser som tillit, kompetens, framtidstro, känsla av delaktighet, meningsfullhet och gemenskap. En ojämlig fördelning av dessa och andra resurser ger en ojämnt fördelad hälsa. Det underminerar det sociala kontraktet – ”jag ställer upp för samhället och samhället ställer upp för mig” – och tär på den sociala hållbarheten. Ett framgångsrikt samhälle har förmåga att uppnå en jämlik fördelning av dessa resurser. Ett framgångsrikt samhälle är ett hållbart samhälle.

reflektion

En ojämlig fördelning av de resurser som ska möta upp mänskliga basala behov och som själva samhällsbygget är till för att tillgodose leder till en ojämnt fördelad hälsa. Det underminerar det sociala kontraktet och tär på den sociala hållbarheten.

Varför bör ökad jämlikhet ses som ett angeläget samhällsmål?

Ekologisk hållbarhet

Friska ekosystem & hälsosam livsmiljö

Planeten har gränser som bör respekteras för att den mänskliga tillvaron inte ska försvåras av en människofientlig livsmiljö. Naturen sätter ramar för vad som är ett säkert handlingsutrymme för mänskliga aktiviteter.

Ekonomisk hållbarhet

God hushållning av resurser Framtidstro & Sund företagsamhet

Det ekonomiska systemet hanterar de medel, resurser och kapital som brukas för att driva samhällen som respekterar naturens ramvillkor och möter mänskliga basala behov.

Social hållbarhet

Utvecklingsvänligt och jämlikt samhälle där de mänskliga behoven uppfylls

Det framgångsrika samhället, som de allra flesta önskar leva i, kännetecknas av att det förstärker förmågan hos dess befolkning att, genom både individuella och kollektiva ageranden, sträva mot mål som är viktiga i livet. Den sociala dimensionen av hållbar utveckling är en nyckelkomponent i bygget av det hållbara samhället och involverar alla människor och hela samhället.

*Figur 1. Hållbar utveckling i tre oskiljaktiga dimensioner integrerade i varandra.
Johan Hallberg, 2010*

Hållbar utveckling är komplext – bejaka det komplexa!

Hållbar utveckling är komplext. Det komplexa kännetecknas av att det kända och det okända är närvarande samtidigt. Det som är komplext är därmed omöjligt att förstå i sin helhet. Det är ändå viktigt att äga en rimlig förståelse för tillvarons komplexitet. En sådan rimlig förståelse utvecklas genom att man till att börja med bejakar det komplexa. När det gäller hållbar utveckling sker det genom att acceptera samhällets hållbarhetsutmaningar och skaffa sig en vana och olika hjälpmedel för att försöka förstå och hantera den komplexa helheten.

Så sker i FN:s Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling som antogs 2015. Agenda 2030 syftar till en samhällsomvandling – en transformation. Den kan endast förverkligas med en helhetssyn – systemsyn – på samhällsutvecklingen och genom en integrering av angelägna samhällsmål. Samma sak sker i det svenska miljömålssystemet och understryks i dess Generationsmål som för fram behovet av en samhällsomställning. Detsamma gäller för de svenska målområdena för svensk folkhälsopolitik vars övergripande mål är att skapa samhälleliga förutsättningar för en god hälsa på lika villkor för hela befolkningen.

Strävan efter välbefinnande är stark – bejaka kraften!

Den helhetssyn och integrering av angelägna samhällsmål som krävs för en hållbar samhällsutveckling kräver i sin tur hänsyn till den minsta gemensamma nämnaren i denna komplexa helhet – människan och hennes drivkrafter för agerande.

En av de starkaste drivkrafterna för mänskligt agerande är individens strävan efter välbefinnande och att undvika obehag, men det är en drivkraft som både skapar problem och möjligheter. Problem uppstår när människor i sin strävan efter välbefinnande tillgodoser sina egna behov utan hänsyn till, eller vilja att erkänna, andra människors grundläggande behov. Det speglas bland annat i ohållbara konsumtionsmönster, statusjakt, social exkludering, främlingsfientlighet m.m. Möjligheterna uppstår när mänskliga basala behov tillgodoses och samtidigt främjar välbefinnande, hälsa och en hållbar samhällsutveckling. Då fungerar vår strävan efter välbefinnande som en av de viktigaste drivkrafterna för hållbar utveckling.

Frågan är om det går att ta vara på denna drivkraft? Innebörden av begreppet *hälsofrämjande* väcker en förhoppning om detta. Världshälsoorganisationens (WHO) definition av begreppet hälsofrämjande är ”den process som gör det möjligt för människor att öka kontrollen över, och förbättra sin hälsa....och därmed leva ett aktivt och produktivt liv för att uppnå välbefinnande och livskvalitet” *Hälsofrämjande* presenteras i detta material som en universell och integrerande princip som bör ha en central plats i alla strategier i bygget av ett hållbart samhälle – av ett framgångsrikt samhälle.

reflektion

De huvudtyper av inre värden som både främjar hälsa, välbefinnande och en hållbar samhällsutveckling genom att skapa ett motstånd mot materialistiska mål rör sig om:

- **Personlig utveckling** – individens vilja att förstå sin egen begåvning, sina intressen och nyfikenhet och följa dit de leder.
- **Anknytning** – individens vilja att ingå engagerade och förtroliga relationer.
- **Känsla av gemenskap** – individens vilja att vara delaktig i något större och bidra till att den gemensamma tillvaron förbättras.

Arenor där dessa värden kan stimuleras är familjen, skolan, föreningslivet, arbetsplatsen, samhällets servicefunktioner samt den offentliga fysiska miljön. Hur kan inre värden som dessa stimuleras?

Att erkänna den andres behov

De nya globala hållbarhetsmålen tydliggör definitionen av hållbar utveckling som samhällets förmåga att tillgodose människors behov idag utan att försvåra kommande generationer att tillgodose sina. Både hälsofrämjande och hållbar utveckling handlar alltså om människors gemensamma förmåga att möta varandras behov idag och i framtiden. Jämlikhet framstår som ett angeläget samhällsmål både lokalt och globalt.

De senaste decenniernas forskning om villkoren för hållbara samhällen bekräftar också innebörden av de mänskliga rättigheterna: *Grundvalen för frihet, rättvisa och fred i världen är att erkänna alla människors rättigheter till att få sina behov tillgodosedda.*

Ruta 1. Ur FN:s allmänna förklaring av de mänskliga rättigheterna

”Eftersom erkännandet av det inneboende värdet hos alla som tillhör människosläktet och [erkännandet] av deras lika och obestridliga rättigheter är grundvalen för frihet, rättvisa och fred i världen,..... tillkännager generalförsamlingen denna allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna...

Artikel 1

Alla människor är födda fria och lika i värde och rättigheter...

Artikel 3

Var och en har rätt till liv, frihet och personlig säkerhet...”

Mot denna bakgrund blir frågan om vilka dessa behov är och hur de kan mötas på hållbar grund intressant. Svaren på frågan bildar bas för ett mänskligt perspektiv på hållbar utveckling och gör att de nationella och globala hållbarhetsmålen får ökad hanterbarhet i vardagen och blir relevanta för alla på alla nivåer och i alla sektorer i samhället.

Antalet basala mänskliga behov är enligt olika behovsteorier begränsade till sitt antal och de kan klassificeras, se ruta 2.

Ruta 2. Universella och grundläggande mänskliga behov såsom de presenteras av tre olika ledande behovsteoretiker:

Abraham Maslow (rangordnade behov)	John Burton (ingen rangordning)	Manfred Max-Neef (ingen rangordning)
Mat, vatten, bostad (1)	Rättvisa	Fysiska behov
Trygghet och säkerhet (2)	Trygghet och säkerhet	Trygghet och säkerhet
Tillhörighet och kärlek (3)	Tillhörighet och kärlek	Tillgivenhet
Självkänsla (4)	Självkänsla	Identitet och mening
Självförverkligande (5)	Självförverkligande	Engagemang
	Kulturell säkerhet	Avkoppling
	Frihet	Frihet
	Identitet	Förståelse
	Delaktighet	Kreativitet

Ständigt utebliven tillfredsställelse av mänskliga basala behov leder till påfrestande tillstånd för människor och en gradvis ökande brist i funktionen biologiskt, psykologiskt eller socialt. Ibland leder det till en icke reparerbar skada. Hos individen kan det betyda sjukdom eller för tidig död. På gruppnivå kan det innebära att samhällen upphör att fungera, risken för konflikter ökar och förtroendet mellan människor minskar.

reflektion

Grundvalen för frihet, rättvisa och fred i världen är att erkänna alla människors rättigheter till att få sina basala behov tillgodosedda.

Är det en rimlig tanke att innebörden av de mänskliga rättigheterna kan bli en etablerad utgångspunkt för beslutsfattande, professionalism och agerande i vardagen? Vad krävs?

Ett fåtal basala livsområden förklarar både människors hälsa och samhällets hållbarhet

De främsta riskfaktorerna för sjukdom och för tidig död i vår del av världen har sitt ursprung inom ett fåtal basala livsområden som svarar för att tillgodose grundläggande fysiska och psykiska behov. Beroende på hur behoven tillgodoses uppstår olika konsekvenser. På ett liknande sätt kan man även belysa viktiga trender i samhällsutvecklingen som behöver vändas i en hållbar riktning och finna att det landar i samma basala livsområden som är avgörande för utvecklingen.

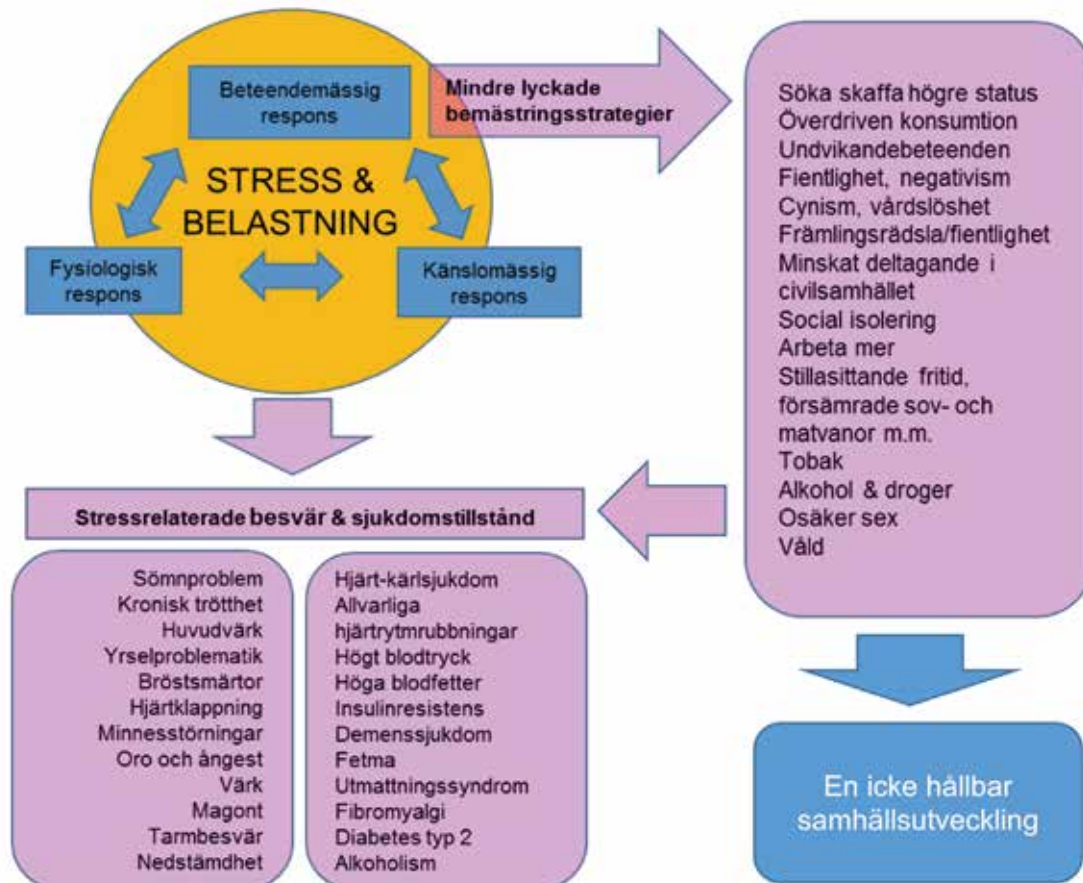

Figur 2. Riskfaktorer för sjukdom och tidig död förenas med de stora framtidsfrågorna i ett begränsat antal basala livsområden.

Att få de basala behoven tillgodosedda på gynnsamt vis är avgörande för individens utveckling och kan avgöra sådant som individens reaktionsmönster på stress och vilka strategier den kommer att använda för att bemästra stressupplevelsen.

Kronisk stress och belastning relaterar till sänkt välbefinnande som i sin tur är en kraftfull riskfaktor för att förlora friska levnadsår och att dö i förtid. Dels ökar sårbarheten för olika riskfaktorer dels kan det utvecklas handlingsmönster som ökar risken för sjukdom och tidig död. Mönstret är tydligt hos grupper i socioekonomisk utsatthet.

Ihållande stress och belastning förekommer dock i alla samhällsgrupper med skillnaden att de med bättre socioekonomiskt utgångsläge oftare har tillgång till mer resurser för att bemästra stressen. Men det är inte ovanligt att det sker med hjälp av bemästringsstrategier som är destruktiva ur andra hållbarhetsperspektiv, t.ex. statusjakt och överdriven materiell konsumtion.

Figur 3. Kronisk eller dåligt hanterad stress och belastning ligger bakom sjukdom, för tidig död och ageranden som är ogynnsamma för både hälsa, välbefinnande och hållbar utveckling. Johan Hallberg, 2010

Kronisk stress och belastning samt dålig hantering av detta är alltså negativt både för människors hälsa och för samhällets hållbarhet, figur 3. Orsakerna till det som skadar människors hälsa tycks, i grunden, vara desamma som ligger bakom miljöförstöring samt sociala och ekonomiska samhällsproblem. Omvänt finns ett mer konstruktivt samband som talar om att faktorer som främjar människors hälsa i grunden är desamma som främjar hållbar utveckling – socialt, ekonomiskt och ekologiskt. Det placerar det hälsofrämjande arbetet och hälsofrämjande processer i ett särskilt fokus i samhällsplaneringen.

Hälsofrämjande arbete och hälsofrämjande processer

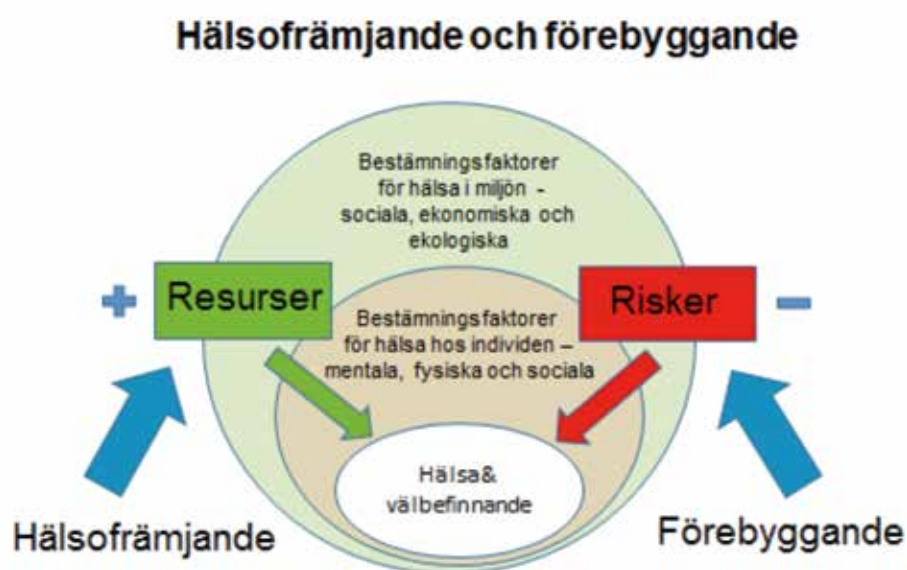
Med *hälsofrämjande arbete* menas en övergripande ansats att arbeta för sociala förändringar med syfte att förbättra människors hälsa och välbefinnande. Ett centralt kunskapsområde i detta arbete handlar om hälsans bestämningfaktorer, vilka de är och hur de kan påverkas. Människors hälsa bestäms av en mängd individuella, påverkbara sociala, ekonomiska och miljömässiga faktorer, figur 4.

Figur 4. Till hälsans sociala bestämningfaktorer hör de faktorer som ses ovanför den gröna linjen. De är i samtliga fall påverkbara genom samhälleliga insatser. Deras kvalitet och betydelse för människors hälsa och välbefinnande är konsekvenser av den sociala konstruktion som det mänskliga samhället utgör. Det gäller såväl sociala, ekonomiska, miljömässiga, psykologiska och beteendemässiga faktorer. Fritt efter Dahlgren & Whitehead (1991).

Detta tydliggör behovet av systemtänkande, nätverksbildning och tillvaratagande av synergieffekter i samhällsstyrningen. God och jämlik hälsa hos befolkningen uppnås bäst om alla sektorer i samhället och på alla nivåer samverkar för att påverka de faktorer som påverkar hälsa. Det är angeläget att leda bort från ett fokus på individuellt hälsobeteende och ersätta det med en bred förståelse för vikten av att skapa samhälleliga förutsättningar för god hälsa på lika villkor för hela befolkningen

Hälsans bestämningfaktorer kan fungera som resurser för individen eller som risker. Resurserna kan vara individuella färdigheter och tillgångar (inre) eller finnas i omgivningen, som stödjande miljöer (yttre). *Hälsofrämjande processer* innebär en förstärkning eller mobilisering av dessa inre och yttre resurser hos samhälle, organisationer och individer vilket möjliggör för människor att öka kontrollen över sin hälsa och förbättra den, figur 5. Jämför med begreppet förebyggande som handlar om att reducera de risker som hälsans bestämningfaktorer, inre och yttre, kan utgöra.

Figur 5. Hälsans bestämningfaktorer kan fungera som resurser eller risker för hälsa och välbefinnande. *Hälsofrämjande* arbete innebär att stärka eller mobilisera dessa resurser. *Förebyggande* arbete går ut på att reducera riskerna. Fritt efter Bauer et al.

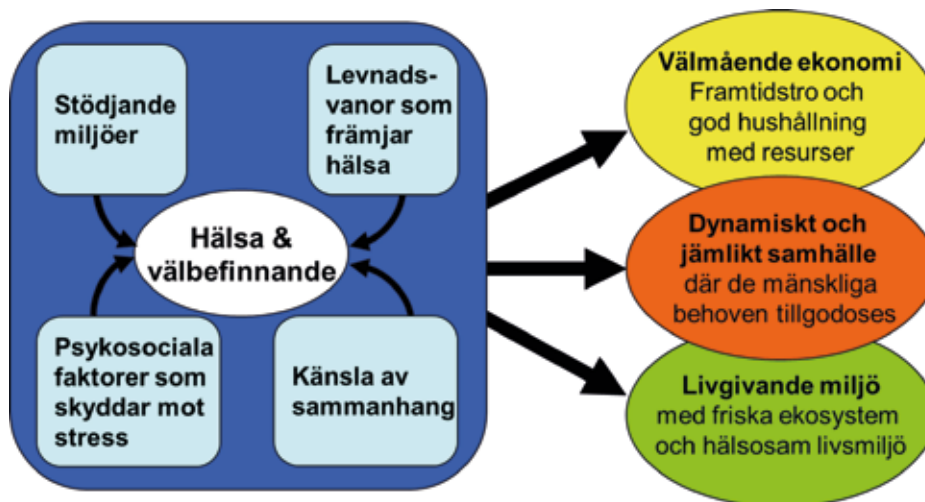
reflektion

Det är angeläget att leda bort från ett fokus på individuellt hälsobeteende och ersätta det med en bred förståelse för vikten av att skapa samhälleliga förutsättningar för god hälsa på lika villkor för hela befolkningen.

Styrning för hälsa på samhällsnivå har ett starkt samband till styrning för hållbar utveckling – socialt, ekonomiskt och ekologiskt. Vilka samband kan du se?

Hälsofrämjande som strategi för hållbar utveckling

Hälsofrämjande processer förekommer i många olika sammanhang. Det är inte alltid medvetna processer utan ofta en naturlig del av den mänskliga tillvaron. I det hälsofrämjande arbetet identifierar man dessa hälsofrämjande processer, tillämpar och stöder dem och integrerar dem i den sociala och fysiska utformningen av samhället. Det kan ske genom att samhällets offentliga, privata och civila aktörer synkroniserar sina gemensamma resurser till att främja utvecklingen av stödjande miljöer, psykosociala faktorer som skyddar mot stress, levnadsvanor som främjar hälsa samt en spridd och en starkare känsla av sammanhang.

Figur 6. När hälsa främjas genom flera olika strategier uppnås hållbarhetseffekter i omgivningen. Johan Hallberg, 2010

Genom en systematisk användning av hälsofrämjande som strategi för hållbar utveckling kan detta perspektiv skalas upp i olika samhällsfunktioner. På så sätt uppnås en generell spridning och förstärkning av hälsofrämjande processer varvid betydande hållbarhetseffekter i samhället kan förväntas, figur 6.

reflektion

En systematisk användning av hälsofrämjande som strategi för hållbar utveckling kan skalas upp i olika samhällsfunktioner. De storskaliga ekologiska effekterna är särskilt kopplade till hållbar konsumtion.

Hur hänger hälsofrämjande processer och hållbar konsumtion samman?

Hälsofrämjande som strategi för styrning och ledning

Redan idag utvecklas de hälsofrämjande dimensionerna inom flera olika områden och verksamheter, ofta med syftet att öka den egna effektiviteten och kvaliteten. Områden där det finns intresse för det hälsofrämjande perspektivet är:

- hälso- och sjukvård
- socialtjänst
- skolutveckling
- samhällsplanering
- organisationsutveckling
- arbetsplats
- ledarskapsutveckling
- integration/etablering
- turism/besöksnäring
- boendemiljö
- transportsystem
- skogslandskap
- odlingslandskap
- naturvård
- kulturmiljövård

Att förstärka de hälsofrämjande processerna hos en verksamhet blir inte bara ett sätt att uppnå ökad effektivitet och kvalitet i själva verksamheten utan innebär även att verksamheten som sådan blir en aktör för hållbar utveckling. Förmågan till helhetssyn och integrering av angelägna samhällsmål är central. Ledarskapets kompetens och förmåga att skapa bästa möjliga förutsättningar för samverkan och delaktighet för att kunna hantera det komplexa är avgörande, figur 7. De krav som ställs på samhällsstyrningen är därför, i en historisk jämförelse, helt nya.

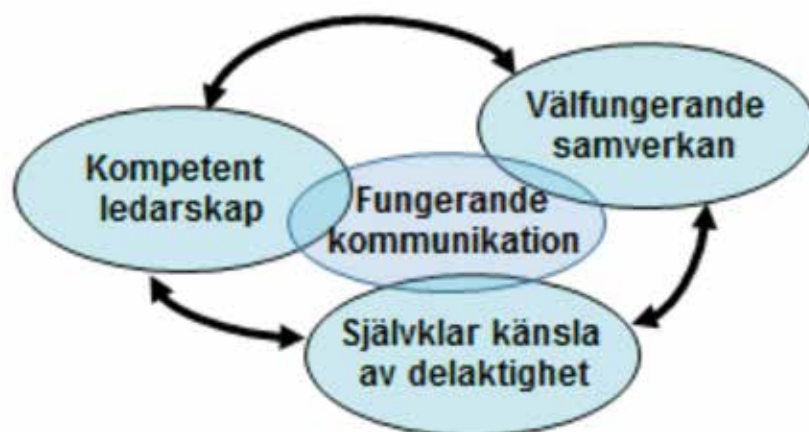

Fig 7. Att verka för ett hållbart samhälle ställer nya krav på samhällsstyrningen där ett kompetent ledarskap skapar förutsättningar för valfungerande samverkan och en självklar känsla av delaktighet genom att framgångsrikt kommunicera frågan om hållbar utveckling. Med detta material introduceras Sju landmärken för hälsa och hållbar utveckling som ett hjälpmedel i dessa processer.

Utifrån samhällets intresse är det därför angeläget att verka för:

- *Samordnad styrning för folkhälsa och hållbar utveckling.*
Skapa intresse för nya kunskapsallianser och för in samverkanskompetens som ett centralt utvecklingsområde i alla verksamheter.
- *Generell kunskapsspridning om hälsofrämjande och dess koppling till hållbar utveckling.* Öppna upp ett intresse för ökad systemsyn och att bejaka det komplexa.
- *Stimulans till offentliga (och andra) verksamheter att utveckla den hälsofrämjande dimensionen,* i första hand som strategi för ökad effektivitet och kvalitet, men även för att vara aktörer för hållbar utveckling.
- *Ytterligare forskning av de hälsofrämjande processernas dolda drivkrafter för hållbar utveckling.*
- *En utveckling av metoder att kommunicera denna form av kunskap*

Framgångsrika samhällen har hög samverkanskompetens

Hög samverkanskompetens är idag avgörande för att nå framgång som organisation och samhälle. Samverkansforskare studerar hur framgångsrik samverkan uppstår. Bland annat talar man om vikten att uppnå en ömsesidig tillit mellan parterna så att de vågar uttrycka frågor utan risk för att hamna i en maktpositionering. När ett sådant samarbete uppstår råder en situation där identitet, roller, relationer och kommunikation stödjer ett gemensamt meningsskapande mot en framtid som till stora delar är okänd. Samarbetet upplevs ge energi och riktning och skapar mening inför framtiden.

En välfungerade samverkan av detta slag kan uppnås med hjälp av olika hjälpmedel. Det hälsofrämjande perspektivets kopplingar till hållbar utveckling erbjuder ett sådant stöd. Ett ytterligare hjälpmedel som kan bidra till att etablera denna samverkansprocess är *Sju landmärken för hälsa och hållbar utveckling* som introduceras i detta material.

Sju landmärken för hälsa och hållbar utveckling

- Mer kroppsrörelse i vardagen
- Grönare mat på tallriken
- Plats för föräldraskapet
- Plats för mänskliga möten
- Balansera stressen
- Närhet till naturen
- Närhet till kulturen

Ruta 3. Sju landmärken för hälsa och hållbar utveckling sammanfattar kunskapsläget om några grundläggande hänsynstaganden som tydliggör var hälsa och välbefinnande har sitt ursprung och var en hållbar samhällsutveckling har sin början.

reflektion

God och jämlik hälsa hos befolkningen uppnås bäst om alla sektorer i samhället och på alla nivåer samverkar för att påverka de faktorer som påverkar hälsa. Samarbete, när det är som bäst, kan beskrivas som arenor där identitet, roller, relationer och kommunikation stödjer gemensamt meningsskapande mot en till stora delar okänd framtid.

Samverkan kan i sig vara hälsofrämjande men ska inte tas för givet utan kräver samverkanskompetens. Är samverkanskompetens ett utvecklingsområde hos din verksamhet? Om inte, varför är det inte det?

Sju landmärken för hälsa och hållbar utveckling

Sju landmärken för hälsa och hållbar utveckling (Landmärkesmodellen) är en ansats till att kommunicera frågan om hållbar utveckling för att göra den tillgänglig och hanterbar för många fler (alla). Modellen syftar till att underlätta samverkan och integrering av angelägna samhällsmål och att öka delaktigheten i alla led.

Landmärkesmodellen placerar in arbetet för hållbar utveckling i ett humanistiskt perspektiv och pekar på hur ett fåtal basala livsområden relaterar till flera olika förlopp i samhällsutvecklingen. Utifrån ett sådant perspektiv ses samhällsutvecklingen som en konsekvens av människors agerande och sätt att fungera, tänka och känna.

Landmärkesmodellen baseras på en helhetssyn på människa och samhälle. Genom en syntes av olika kunskapsområden som söker besvara kärnfrågan om vad som egentligen främjar människors hälsa och en hållbar samhällsutveckling blir landmärkesmodellen ett hjälpmedel till att hantera den komplexa helhet som arbetet för ett hållbart samhälle innebär.

Perspektiv som ligger till grund för ansatsen i Landmärkesmodellen är:

- det salutogena perspektivet – var kommer hälsa ifrån, vad är dess ursprung?
- det evolutionära perspektivet – vad har påverkat utvecklingen av Homo Sapiens?
- ett behovsteoretiskt perspektiv – vilka är drivkrafterna för människors agerande?
- ett humanistiskt perspektiv på hållbar utveckling – utgår från det specifikt mänskliga.
- ett gemensamt ursprung för hälsa och hållbar utveckling

Det är med dessa olika perspektiv i bakhuvudet som de följande sidornas beskrivningar av de sju landmärkena ska läsas. Det rör sig om sju basala hänsynstaganden men de kan därtill ses som en integrerad helhet.

Mer kroppsrörelse i vardagen

De stora effekterna av mer kroppsrörelse i vardagen uppnås först när samhället planeras för ökad fysisk aktivitet med fokus på sociala, ekonomiska och fysiska faktorer. När aktiv transport blir det attraktiva och självklara valet av förflyttning främjas hälsa, miljö och ekonomi. Vi får tryggare trafikmiljöer och attraktivare städer. God bebyggd miljö, frisk luft, begränsad klimatpåverkan, bara naturlig försurning och minskad övergödning är exempel på positiva effekter i miljön. I samhällen där man går, cyklar allt mer och lockas ut till rörelse växer det sociala kapitalet. Det uppstår en ökad acceptans för de beslut som krävs för att avveckla beroendet av fossila bränslen.

Arbetsfrågor

1. På vilka sätt är den egna verksamheten redan idag involverad i sådant som rör *Mer kroppsrörelse i vardagen*?
2. På vilka sätt kan den egna verksamheten utvecklas för att ytterligare verka för de hänsyn som ryms i *Mer kroppsrörelse i vardagen*? Är det något nytt som kan utvecklas? Vad kan göras mer? Vad kan göras bättre?
3. Vilka former av samverkan finns idag och vilka möjligheter till intern och extern samverkan finns i framtiden kopplat till *Mer kroppsrörelse i vardagen*?
4. Vilka former av delaktighet i arbetet för ett hållbart samhälle finns idag och vilka möjligheter till delaktighet finns i framtiden kopplat till *Mer kroppsrörelse i vardagen*?

Grönare mat på tallriken

Kosten bör vara varierad och ha ett rikligt inslag av frukt och grönsaker, cirka 500 gram varje dag. Det skyddar mot hjärt- och kärlsjukdomar, vissa cancerformer, högt blodtryck, diabetes, höga blodfetter och övervikt. En ökad andel vegetabilier och minskad köttkonsumtionen bidrar till en effektivare energi- och vattenanvändning samt minskade utsläpp av växthusgaser. Säsongsanpassad livsmedelskonsumtion, närproducerade livsmedel och hänsyn till produktionsförhållanden för människor, grödor, boskap och miljö bidrar bland annat till bättre livsmedel, rättvis handel, landsbygdsutveckling, begränsad klimatpåverkan och giftfri miljö.

Arbetsfrågor

1. På vilka sätt är den egna verksamheten redan idag involverad i sådant som rör *Grönare mat på tallriken*?
2. På vilka sätt kan den egna verksamheten utvecklas för att ytterligare verka för de hänsyn som ryms i *Grönare mat på tallriken*? Är det något nytt som kan utvecklas? Vad kan göras mer? Vad kan göras bättre?
3. Vilka former av samverkan finns idag och vilka möjligheter till intern och extern samverkan finns i framtiden kopplat till *Grönare mat på tallriken*?
4. Vilka former av delaktighet i arbetet för ett hållbart samhälle finns idag och vilka möjligheter till delaktighet finns i framtiden kopplat till *Grönare mat på tallriken*?

Plats för föräldraskapet

Barn behöver föräldrar och andra vuxna som med värme och omsorg skapar trygghet och ställer rimliga krav. Det främjar hälsa och välbefinnande. Där skola och föräldragrupp samarbetar förbättras skolklimatet i sin helhet. En trygg uppväxt ökar chansen för att man bryr sig om andra och gör hållbara val som vuxen. Att bli bekräftad på ett positivt sätt som barn minskar risken för att man senare i livet söker bekräftelse på, för miljö och människor, mindre gynnsamma sätt som till exempel överdriven materiell konsumtion. Hållbara konsumtionsmönster berör samtliga miljömål och är en central komponent i generationsmålet som är vägledande för miljöarbetet på alla nivåer i samhället.

Arbetsfrågor

1. På vilka sätt är den egna verksamheten redan idag involverad i sådant som rör *Plats för föräldraskapet*?
2. På vilka sätt kan den egna verksamheten utvecklas för att ytterligare verka för de hänsyn som ryms i *Plats för föräldraskapet*? Är det något nytt som kan utvecklas? Vad kan göras mer? Vad kan göras bättre?
3. Vilka former av samverkan finns idag och vilka möjligheter till intern och extern samverkan finns i framtiden kopplat till *Plats för föräldraskapet*?
4. Vilka former av delaktighet i arbetet för ett hållbart samhälle finns idag och vilka möjligheter till delaktighet finns i framtiden kopplat till *Plats för föräldraskapet*?

Plats för mänskliga möten

Väl fungerande sociala relationer är avgörande för såväl människors hälsa som för samhällets ekonomiska utveckling. Med mänskliga möten skapas förtroende, tillit och ömsesidighet. När vi tror på att vår omgivning fungerar stödjande vågar vi utveckla idéer och verksamheter, skapa företag och låta dem växa. Mänskliga möten är grunden för demokrati, jämställdhet och för ett samhälle som håller i längden. Den som vårdar sina relationer har mindre behov av energi- och resurskrävande materiell konsumtion. Plats för mänskliga möten i alla avseenden är en avgörande faktor för utvecklingen av hållbara konsumtionsmönster och berör på så sätt alla mål som är relaterade till miljö och livskraftiga ekosystem.

Arbetsfrågor

1. På vilka sätt är den egna verksamheten redan idag involverad i sådant som rör *Plats för mänskliga möten*?
2. På vilka sätt kan den egna verksamheten utvecklas för att ytterligare verka för de hänsyn som ryms i *Plats för mänskliga möten*? Är det något nytt som kan utvecklas? Vad kan göras mer? Vad kan göras bättre?
3. Vilka former av samverkan finns idag och vilka möjligheter till intern och extern samverkan finns i framtiden kopplat till *Plats för mänskliga möten*?
4. Vilka former av delaktighet i arbetet för ett hållbart samhälle finns idag och vilka möjligheter till delaktighet finns i framtiden kopplat till *Plats för mänskliga möten*?

Balansera stressen

Stress är naturligt och behöver inte vara farligt, men ihållande stress med utebliven återhämtning leder till sjukdom och för tidig död. Förändringsstress, informationsstress och stress till följd av en förlorad känsla av sammanhang är nya former av stress. Den stressrelaterade ohälsan är en påtaglig belastning för både människor och samhälle. Överdriven materiell konsumtion, främlingsrädsla och minskat deltagande i civilsamhället är inte ovanliga konsekvenser av kronisk stress. Att forma samhället till att möta människors grundläggande behov och balansera stress och belastning på hållbart vis relaterar till samtliga miljömål och är en nyckelkomponent för ett socialt hållbart samhälle.

Arbetsfrågor

1. På vilka sätt är den egna verksamheten redan idag involverad i sådant som rör *Balansera stressen*?
2. På vilka sätt kan den egna verksamheten utvecklas för att ytterligare verka för de hänsyn som ryms i *Balansera stressen*? Är det något nytt som kan utvecklas? Vad kan göras mer? Vad kan göras bättre?
3. Vilka former av samverkan finns idag och vilka möjligheter till intern och extern samverkan finns i framtiden kopplat till *Balansera stressen*?
4. Vilka former av delaktighet i arbetet för ett hållbart samhälle finns idag och vilka möjligheter till delaktighet finns i framtiden kopplat till *Balansera stressen*?

Närhet till naturen

Människan är en del av naturen. I naturen har människan utvecklats under miljontals år till vad hon är idag. Naturens ljud, färger, dofter och upplevelser av värme, kyla, regn och vind är djupt förenade med våra sinnen. Att röra sig i naturen aktiverar hjärnan på ett hälsofrämjande sätt. Naturvistelser reducerar stress och i kontakten med växter och djur skapas välbefinnande. Tillgång till natur där människor bor och arbetar ökar den biologiska mångfalden och främjar näringar som inte förbrukar naturresurser. Ekosystemens tjänster främjar människors hälsa, samhällets sociala stresstålighet och möjligheter till hållbar ekonomisk utveckling.

Arbetsfrågor

1. På vilka sätt är den egna verksamheten redan idag involverad i sådant som rör *Närhet till naturen*?
2. På vilka sätt kan den egna verksamheten utvecklas för att ytterligare verka för de hänsyn som ryms i *Närhet till naturen*? Är det något nytt som kan utvecklas? Vad kan göras mer? Vad kan göras bättre?
3. Vilka former av samverkan finns idag och vilka möjligheter till intern och extern samverkan finns i framtiden kopplat till *Närhet till naturen*?
4. Vilka former av delaktighet i arbetet för ett hållbart samhälle finns idag och vilka möjligheter till delaktighet finns i framtiden kopplat till *Närhet till naturen*?

Närhet till kulturen

Sjunga, dansa, skriva, läsa, gå på bio och teater, måla och titta på konst är exempel på kulturaktiviteter som skapar välbefinnande. Kulturarv från tidigare generationer ger sammanhang och trygghet. Kulturen främjar den känslomässiga utvecklingen, stimulerar till kreativitet och ökar förmågan att skapa mening i tillvaron. Det motverkar stress, förbättrar den egenupplevda hälsan och ger ett längre liv. Den sociala samhörigheten främjas, främlingsrädsla minskar och företagsamhet stimuleras. Kulturkonsumtion är en viktig komponent i hållbara konsumtionsmönster. Människors kreativitet är en avgörande faktor för framgång i arbetet för de nationella miljömålen.

Arbetsfrågor

1. På vilka sätt är den egna verksamheten redan idag involverad i sådant som rör *Närhet till kulturen*?
2. På vilka sätt kan den egna verksamheten utvecklas för att ytterligare verka för de hänsyn som ryms i *Närhet till kulturen*? Är det något nytt som kan utvecklas? Vad kan göras mer? Vad kan göras bättre?
3. Vilka former av samverkan finns idag och vilka möjligheter till intern och extern samverkan finns i framtiden kopplat till *Närhet till kulturen*?
4. Vilka former av delaktighet i arbetet för ett hållbart samhälle finns idag och vilka möjligheter till delaktighet finns i framtiden kopplat till *Närhet till kulturen*?

Landmärkesmodellen är ett hjälpmedel

Sju landmärken för hälsa och hållbar utveckling är ett hjälpmedel för verksamheter som önskar förstärka sitt arbete för hållbar utveckling.

- **För analys av befintlig verksamhet** – Hur relaterar verksamheten idag till respektive landmärke?
- **För inventering av utvecklingsområden** – På vilka sätt kan den egna verksamheten utvecklas för att ytterligare verka för de hänsyn som ryms i respektive landmärke?
- **Som ett kommunikationsverktyg** – för att underlätta ledarskap, samverkan och delaktighet i arbetet för hållbar utveckling

Landmärkena är till för att underlätta orienteringen och är i sin självklara enkelhet lätta att känna igen där de förekommer eller skulle kunna utvecklas i den egna verksamheten. På så sätt blir de den länk som underlättar förståelse och analys kring verksamhetens eventuella bidrag till en hållbar samhällsutveckling.

Sin fullständiga funktion som hjälpmedel för ledarskap, samverkan och delaktighet i arbetet för ett hållbart samhälle får de sju landmärkena när de ställs upp tillsammans med själva essensen av FN:s förklaring av de mänskliga rättigheterna – ett erkännande av varje människas rätt att få sina basala behov tillgodosedda – det är så vi bygger en hållbar värld.

Ökad handlingskompetens och ökad acceptans för nödvändiga beslut

Ett delsyfte med detta material är att förstärka känslan av sammanhang inför begreppet hållbar utveckling. Landmärkesmodellen är gjord för att bidra till det. Den känsla av vanmakt som gärna infinner sig när de stora framtidsutmaningarna utmålas kan bytas ut till en självklar känsla av delaktighet. Med hälsofrämjande som strategi för hållbar utveckling görs frågan om hållbar utveckling mer tillgänglig, begriplig, hanterbar och meningsfull att engagera sig i för många fler (alla). Det är ett sätt att underlätta ledarskap, samverkan och delaktighet i arbetet för ett hållbart samhälle. Det är ett sätt att kommunicera hållbar utveckling som underlättar för ett kompetent ledarskap, en välfungerande samverkan och en självklar känsla av delaktighet att bidra till:

- ökad acceptans för nödvändiga beslut som behöver tas för att nå en hållbar utveckling – politiska beslut kring lagstiftning, ekonomiska prioriteringar och förändrade konsumtionsmönster
- ökad handlingskompetens i hela samhället på alla nivåer och som motverkar känslor av vanmakt och ger framtidstro
- ett förverkligande av Agenda 2030

LITTERATUR SOM VISAR VÄGEN

Ur ett ekonomiskt perspektiv

Causes and Consequences of Income Inequality: A Global Perspective. Era Dabla-Norris, E m. fl. IMF 2015.

The contribution of health to the economy in the European Union. Suhrcke, M m. fl. Luxembourg: European Commission, Health and Consumer Protection Directorate-Generaal, 2005.

Report by the Commission on the Measurement of Economic Performance and Social Progress. Stiglitz, Joseph E, chair. Institut national de la statistique et des études économiques (INSEE), 2009. www.stiglitz-sen-fitoussi.fr

Better Growth, Better Climate. The Global Commission on the Economy and Climate. New Climate Economy c/o World Resources Institute, USA, 2014. www.newclimateeconomy.report

Redistribution, Inequality, and Growth. IMF, 2014.

Ur perspektivet Styrning för hälsa

The Ottawa Charter for Health Promotion, First International Conference on Health Promotion, Ottawa. WHO, 21 November 1986

Governance for health in the 21st century, WHO, 2012.

Den goda arbetsmiljön och dess indikatorer. Rapport 2012:7. Arbetsmiljöverket, 2012.

Folkhälsopolitisk rapport 2010: Framtidens folkhälsa - allas ansvar. Östersund: Statens folkhälsoinstitut, 2010

The Global Burden of Disease: Generating Evidence, Guiding Policy. Seattle, WA: IHME, 2013.

Ur ett miljöperspektiv

Bilen, biffen, bostaden. Hållbara laster – smartare konsumtion. Slutbetänkande av Utredningen om en handlingsplan för hållbar konsumtion – för hushållen. SOU 2005:51. Stockholm 2005

Planetary Boundaries: Exploring the Safe Operating Space for Humanity. Rockström, J m. fl. Ecology and Society, 2009, 14(2): 32.

Ur ett totalt hållbarhetsperspektiv

UNDP. Globala målen för hållbar utveckling. UNDP i Sverige, 2015. www.globalamalen.se/

Perspectives of global development – social cohesion in a shifting world. OECD, 2012.

Danermark, B. Samverkan Himmel Eller Helvete? En bok om den svåra konsten att samverka. Gleerups förlag, 2000.

World Bank (2011): WDR – Conflict, Security and Development

The Global Risks Report 2016, 11th Edition. World Economic Forum, 2014.

Sustainability and Equity: A Better Future for All. Human Development Report 2011. UNDP, 2011

Ur ett socialt perspektiv

Closing the gap in a generation: Health equity through action on the social determinants of health. Final report of the Commission on Social Determinants of Health. Geneva. WHO, 2008.

Skillnader i livsvillkor och hälsa i Göteborg, Rapport 2014. Göteborgs stad, 2014.

Fair Society Healthy Lives: The Marmot Review. UCL Institute of Health Equity. London, 2010.

Successful Societies. How Institutions and Culture Affect Health. Hall, Peter A. Lamont, Michele. Cambridge University Press, 2009.

Hållbarhetsfiltret och Hälsosamma livsstilar – två bonusverktyg

Under arbetet med Ställ om för framgång utväxlades en del erfarenheter från andra liknande processer där man söker göra frågan om hållbar utveckling mer tillgänglig i en vardagskontext. Två sådana arbeten är Hållbarhetsfiltret och Verktygslådan Hållbara livsstilar.

Hållbarhetsfiltret

I allt utvecklingsarbete eller när man står inför förändringar i den egna verksamheten kan en enkel konsekvensbedömning göras med hjälp av Hållbarhetsfiltret. Verktöget är utvecklat vid Sahlgrenska Universitetssjukhuset men kan brukas i alla samhällssektorer.

Arbetet med verktöget skapar medvetenhet kring den egna verksamhetens påverkan på samhällets hållbarhet – socialt, ekologiskt och ekonomiskt. Det önskvärda är att den påverkan som en förändring av verksamheten innebär inte ska leda till negativa hållbarhetseffekter utan positiva.

De frågor man tar ställning till i Hållbarhetsfiltret är:

1. Är åtgärden hållbar ur alla tre hållbarhetsperspektiven?
2. Om den inte är det, vilka kostnader kommer då någon annan att få ta i framtiden eller i en annan del av världen?
3. Är det värt att göra en sådan prioritering idag? Kan man uppnå den önskade effekten som åtgärden syftar till på annat sätt? Kan man tänka annorlunda? Modifiera förslaget.

Syftet är att gå från hållbarhetsdimensionernas abstrakta idé till handling för en hållbar utveckling i den egna verksamheten. Till hållbarhetsfiltret finns ett tabellverktyg och en manual för bedömningarna.

För mer information kontakta

Johanna Knape, johanna.knape@vgregion.se

Erica Sandberg, erica.sandberg@vgregion.se

Cecilia Lundmark, cecilia.lundmark@vgregion.se

Hållbara livsstilar och den lokala rådigheten

För att göra det lätt för människor att välja det hållbara krävs ett beslutssamt agerande hos aktörer i alla samhällssektorer, såväl civil, privat och offentlig sektor och på alla politiska nivåer, lokalt, regionalt, nationellt och internationellt.

Kommuner och regionala aktörers rådighet är dock betydande i detta arbete. Den närhet till invånarna som kommuner och regioner har innebär en fördel i arbetet. Den ger även möjligheter till samverkan med andra lokala aktörer, så som företag, högskolor och civilsamhälle.

I ett projekt inom ramen för Mistra Urban Futures har det tagits fram en verktygslåda för arbetet med hållbara livsstilar på lokal nivå. Med utgångspunkt från de olika delarna i det livsstilshjul som konstruerats tydliggörs den lokala nivåns möjligheter och några användbara verktyg presenteras. Materialet beskriver kommunens rådighet över att påverka till hållbara livsstilar utifrån en struktur som bygger på:

- Samhällstjänster
- Fysisk planering
- Innovation och marknadsförändring
- Inspirera och utbilda invånarna
- Policy och styrmedel

Läs mer på www.hallbarlivsstilar.se

Ställ om för framgång utgår från att miljöfrågorna, betydligt mer än idag, behöver hanteras utifrån en förståelse av det specifikt mänskliga och kopplar det till samhällets förmåga att kunna möta mänskliga basala behov på hållbar grund. Ställ om för framgång placerar därför de nationella miljömålen i ett större sammanhang där de förenas med en rad andra angelägna samhällsmål.

Materialet består av tre delar som på olika sätt lotsar läsarna till ett nytt förhållningssätt och ett nytt perspektiv i arbetet för en hållbar samhällsutveckling.

FN:s Agenda 2030 med de 17 hållbarhetsmålen gör tydligt att våra samhällen i alla delar av världen behöver transformeras – ställas om – för att vara hållbara. Ställ om för framgång presenterar värdefulla perspektiv på hur en sådan omställning kan underlättas genom ett större fokus på övergripande processer på samhälls nivå som främjar hälsa och välbefinnande. Materialet ger en god grund för ett sådant utvecklingsarbete hos de flesta verksamheter inom alla sektorer.

John Holmberg, Professor vid Chalmers Tekniska Högskola och innehavare av Sveriges första UNESCO-professur inom hållbar utveckling.

Arbetet för jämlik hälsa, jämställdhet, mänskliga rättigheter och hållbar utveckling är i samtliga fall beroende av aktiv medverkan i breda tvärsektoriella ansatser. De olika perspektiven behöver samverka och komplettera varandra, inte konkurrera eller blockera varandra. Ställ om för framgång lyfter detta behov av samordning och tar hälsofrämjande processer som en utgångspunkt. Centrala aspekter av människors liv som uppväxt, utbildning, arbete, försörjning och hälsa är länkade i dynamiska samspel över livet. Därmed bör även samhällets olika verksamheter vara sammanlänkade i en gemensam förståelse för mänskliga basala behov och i gemensamma mål.

Olle Lundberg, professor och ordförande för Kommissionen för jämlik hälsa

Alla samhällsarenor påverkar hälsan; boende, närmiljö, fritid, kultur- och föreningsliv, skola, utbildning, arbete, hälso- och sjukvård, omsorg, socialt arbete. Hälsofrämjande processer, som ger människor möjlighet att påverka sin tillvaro, och leva i sociala sammanhang där de kan känna tilltro till sin egen förmåga, tillit till andra, hopp och framtidstro, är därför viktiga i alla dessa arenor och behöver utvecklas integrerat i verksamhetens strukturer och processer.

Ställ om för framgång belyser vikten av att systematiskt identifiera, förstå, stärka och utveckla hälsofrämjande processer i alla sektorer och samhällsarenor. Förutom att det bidrar till en god och jämlik hälsa uppnås synergier på samhälls nivå i form av sociala, ekonomiska och ekologiska hållbarhetseffekter. Ett hisnande perspektiv.

Margareta Kristenson, Professor och överläkare i socialmedicin och folkhälsovetenskap vid Linköpings universitet och Region Östergötland

Det är med glädje vi på CSS tar del av materialet i Ställ om för framgång. Vid CSS studeras vad som ökar människors förmåga att samverka och hur mänskliga relationer påverkar samhällets hållbarhet. Processer av centralt intresse är empati, medkänsla, tillit och altruism. Hur kan vi utveckla visdom och hur kan träning i medkänsla både med sig själv och andra påverka hälsa, välbefinnande, social hållbarhet och transformera hela samhället? Ställ om för framgång integrerar denna kunskap och ger en referensram när olika aktörer ska mötas och samverka. Det bjuder in alla människor, på alla samhällsnivåer, till att vara samskapande i arbetet för en hållbar framtid.

**Stefan Einhorn, Professor vid Karolinska Institutet & styrelseordförande för Center for Social Sustainability
Walter Osika, Docent vid Karolinska Institutet & föreståndare för Center for Social Sustainability**